

Svensk skole: verst i verden?

SVEIN SJØBERG, PROFESSOR, UNIVERSITETET I OSLO

Norsk presse har brukt internasjonale skoleundersøkelser til å skape et bilde av at norsk skole er blant verdens verste, både når det gjelder faglig kvalitet og fravær av disiplin. Men dette elendighetsbildet blekner i møte hva man opplever i Sverige.

Der hevdes dette:

"Svensk skole er verst i verden; vi har mest bråk og disiplinproblem i hele verden, vi har mest skulk, flest som kommer for sent, vi har mest hærverk og vi har det groveste og mest krenkende språkbruket. "

Denne kraftsalven kommer ikke fra hvem som helst, men fra Sveriges utdanningsminister, Jan Björklund. I flere år, både før og etter han ble minister, har han kommet med slike utsagn i kronikker og i debatter på radio og TV. Men ifølge Björklund er det er ikke bare disiplinen som gjør svensk skole til verdens verste. Han hevder også at Sverige gjør det elendig i internasjonale skoleundersøkelser, og at nivået stadig synker. Han vil ha mer disiplin i skolen, flere tester, tidligere karakterer. Og han vil tvangsflytte alle som ansees som mobbere. I Björklunds konspirasjonsaktige bilde av svensk skole er det sosialdemokratiet som har ødelagt skolen, godt hjulpet av pedagogene som har preget skolen med sitt 'flum', et svensk ord som kanskje kan oversettes som 'tullprat' – eller det som verre er.

Björklund har bygd sin politiske karriere på slike ytringer om svensk skole. Han hadde en rask karriere som yrkesmilitær, der han ble ansett som svært lovende. Så satset han på politikk, og kom med i den svenske borgerlige koalisjonsregjeringen i 2006, først som skoleminister, og fra 2007 som minister for hele utdanningssektoren. Hans parti, Folkpartiet, fikk ved siste valg 7,5 prosent av stemmene. Det synes å være en slags avtale mellom regjeringspartiene at hver minister har fullmakt til å styre sitt eget departement, med en garantert solidarisk støtte fra de andre partiene i koalisjonen. Derfor sitter det lille Folkpartiet med makten over svensk skole og utdanning. Det har svensk skole fått merke.

Men hva med sannhetsgehalten i Björklunds sterke utsagn om svensk skole? Er det sant at Sverige har verdens største disiplinproblem og at Sverige gjør det elendig (og stadig verre) på internasjonale skoletester? Mange har ytret seg om dette, og både forskere og skolefolk har påvist feilslutninger, men deres innspill har fått nokså liten oppmerksomhet.

Men nå har dyktige journalister fra Sveriges Radio grepet saken. De laget hele fem radioprogram om "Kris i skolan". I radioprogrammene gikk de gjennom det som finnes av dokumentasjon og forskning. Punkt for punkt har de vist at Björklunds påstander er uholdbare. I hovedsak har Björklund henvist til OECDs analyser og til de store studiene PISA, TIMSS og PIRLS som sannhetsvitne. Men disse studiene gir faktisk et helt annet bilde av svensk skole. Dette bekreftes selvsagt av de tykke rapportene, men dessverre er det ikke mange som leser disse. Men det har journalistene i Sveriges Radio gjort. De har også intervjuet de forskerne som står bak prosjektene, både i Sverige og OECD-ekspertene i Paris. Alle fagfolkene bekrefter at Björklund ikke har dekning for sine uttalelser.

Journalistene intervjuet også Björklund selv om de påstander han har fremført om svensk skole. Dette ble en forestilling av stor underholdningsverdi. Journalistene hadde rustet seg med sitater av hva ministeren hadde sagt og skrevet, og de hadde med seg de studiene som han

hadde henvist til. Punkt for punkt viste de at påstandene ikke stemte med hva som sto i grafer og tabeller. Ministeren ble stadig mer irritert over en slik konfrontasjon med fakta. Det endte med han avbrøt intervjuet og ba journalistene komme tilbake når han hadde fått sett mer på saken. Også dette møtet ble en nedtur for åpen mikrofon. De svenske radioprogrammene fikk stor oppmerksomhet, og både programmer og dokumentasjon finnes på <http://www.sr.se/sida/default.aspx?ProgramId=3238>. Denne programserien er nå nominert til den såkalte Guldspaden, en ærespris for gravende journalistikk. Nå har også andre svenske medier, først og fremst de store avisene, brakt kritikk og analyser, og debatten har fått en annen tone.

Tydelig brydd over denne uventede vendingen, ga Björklunds departement Skolverket (som svarer til Utdanningsdirektoratet i Norge) i oppdrag å lage en kunnskapsoversikt over tilstanden i svensk skole, både faglig og disiplinmessig. Oppdraget var utvilsomt ment som en anmodning om å finne støtte for ministerens påstander. Nå er rapporten klar, men den gir ikke Björklund den støtte han hadde håpet.

Skoleverkets gjennomgang dekker nesten 40 studier, fra slutten av 1960-tallet fram til i dag. Rapporten konstaterer at svensk skole i hovedsak ligger blant de beste i de fag som er undersøkt internasjonalt (stort sett bare lesing og realfag). Katastrofemeldingene om svensk skole savner altså grunnlag i de data som foreligger. Ofte glemmer man også å ta med de få studiene som dreier seg om for eksempel demokratiforståelse og engelskkunnskaper. Også her ligger Sverige omtrent på toppen, for øvrig sammen med Norge.

Det mest graverende er kanskje påstandene om kaos og disiplinproblemer i svensk skole. Heller ikke her finnes det dekning for de påstandene som er satt fram, først og fremst fordi det knapt finnes studier som omhandler skulk, hærverk og disiplin. Likevel oppgir Björklund OECD og PISA som kilde. De svenske journalistene tok ham på ordet, og i radioprogrammet ble OECDs fagfolk i Paris intervjuet om ministerens påstander. De ble høflig og bestemt avvist som ubegrunnede. Pinlig for en minister.

Det lille man har av fra internasjonale studier som berører trivsel og disiplin er noen spørsmål fra TIMSS 2003, (som ikke er en OECD-studie, noe ministeren ikke har var klar over). Av TIMSS framgår det at svenske elever er de som opplever sin skoledag som tryggest og mest inkluderende av alle de land som deltok. Elevene trives, både faglig og sosialt, og de opplever mye mindre mobbing og grov språkbruk enn elever i de fleste andre land.

Svenske skolefolk har de seneste årene følt seg mobbet og hetset. Nylig gjennomførte lærernes, skoleledernes og elevenes organisasjoner en spørreundersøkelse blant sine medlemmer. Den viser at svenske skolefolk er fortvilet over det bildet som media har skapt av arbeidet i svensk skole. De finner at bildet er helt urettferdig og fortegnet. De legger hovedansvaret for dette på utdanningsministeren.

Nå er det krig mellom svensk skole og den politiske ledelsen i departementet. Den egenrådige ministeren fra det lille Folkpartiet med 7,5 prosent velgeroppslutning skaper selvsagt også problemer for den politiske alliansen i den borgerlige koalisjonsregjeringen.

Denne historien fra Sverige demonstrerer med all tydelighet det vi også kjenner til fra Norge. Internasjonale studier brukes og misbrukes til politiske formål. Utdanningsforbundets medlemsundersøkelse, nylig publisert i *Bedre Skole* (nr1/2009) viser med all tydelighet hvordan PISA-debatten påvirker skolefolks hverdag også her i landet.

Debatten omkring PISA dreier seg ikke om hvorvidt man er enig eller uenig i at skolen har både problemer eller utfordringer av så vel faglig som disiplinmessig karakter. For det har skolen, både i Norge, Sverige og andre land. Det er heller ikke et spørsmål om at man er for eller mot internasjonale studier og forskning. Saken dreier seg om at man ikke må omfavne argumenter som ikke holder mål.